

Finansdepartementet
Høringsvar gitt elektronisk

Postboks 1025 Sentrum, 0104 Oslo
Telefon 21 02 34 00
Telefaks 21 02 34 01
Besøksadresse Tollbugata 35
Kontingentkonto 8380 08 68621
Bankkonto annet 8380 08 68605
post@forskerforbundet.no
www.forskerforbundet.no
Foretaksnr 971 422 505

Deres ref: 15/764

Vår ref: 125882

Vår dato: 29.05.2015

Høring – NOU 2015: 1 Produktivitet – grunnlag for vekst og velferd

Forskerforbundet viser til Finansdepartementets høring på NOU 2015:1 Produktivitetskommisjonens første rapport, og sender med dette sitt høringsinnspill. Forskerforbundets innspill er begrenset til kapittel 9 «Innovasjon og entreprenørskap» og 17 «Utdanningssektoren».

Forskerforbundet mener at forskningsinnsatsen i Norge må styrkes, det offentlige må ta et sterkere ansvar for å stimulere til økt forskningsinnsats i næringslivet og styrke kvaliteten og arbeidsdelingen i institutt og UH-sektoren.

Innovasjon, FoU og hjernekraft

Forskning og utvikling (FoU) er helt nødvendig for å kunne løse sentrale samfunnsutfordringer både i privat og offentlig sektor, nasjonalt og globalt. FoU spiller en avgjørende rolle for utvikling av offentlig sektor og i forhold til de store velferdsutfordringene, ved å bidra til utvikling av gode, effektive offentlige tjenester og som grunnlag for forvaltning og politiske beslutninger. Selv om vi er i rute til å nå 1 %-målet for offentlig sektor innen kort tid, er det langt igjen før privat sektor kan bidra nok til at Norge når EUs mål om at minst 3 % av bruttonasjonalproduktet (BNP) skal gå til FoU. For å oppnå disse målene er det behov for å styrke den politiske forankringen av den nasjonale forskningspolitikken, og vi må ha som målsetting at det offentliges andel for en periode må utgjøre mer enn 1 % for å nå det totale 3 %-målet.

Utfordringen, som også produktivitetskommisjonen viser til, er å øke den private FoU-virksomheten. Både denne og den forrige regjeringen har vært tydelige på det helt innlysende, at den ikke kan bestemme over private bedrifter og deres disposisjoner og prioriteringer. Det regjeringen kan gjøre, er å legge til rette for utviklingen av et bredere og sterkere kunnskaps- og forskningsbasert næringsliv og innovasjon. Dette kan gjøres gjennom videreutvikling av det eksisterende virkemiddelapparatet, som Såkorn, FORNY, BIA, SkatteFunn, og offentlig- og nærings-Ph.D, men også ved å etablere nye og større satsinger.

Vi utfordrer regjeringen til å påta seg et større ansvar for oppbyggingen av nye innovasjonsarenaer i tett samarbeid med næringslivet og forskningsmiljøene. Dette bør skje innen fagområder hvor Norge har spesielle forutsetninger for å drive verdensledende innovasjonsvirksomhet, hvor vi har eksisterende forskningsmiljøer, næringsstrukturer og naturlige fortrinn. Vi trenger en tydelig nasjonal strategi for hvor og hvordan Norge skal utvikle dette. En strategi som er tydelig på sektorenes

forskjellige rolle, arbeidsdeling og handlingsrom i samarbeidet mellom forsknings- og utdanningsinstitusjoner, næringsliv, øvrig arbeidsliv og offentlig forvaltning.

Offentlig sektor, bedrifter og forskningsinstitusjoner kan dessuten sammen øke innovasjonstakten i norsk næringsliv gjennom økt krav til forskning og innovasjon ved offentlige innkjøp er et virkemiddel. Offentlig sektor handlet varer og tjenester for 432 milliarder kroner i 2013. Her ligger et stort potensiale for forskning og innovasjon (FoI). Offentlige innkjøp med krav om FoI utløser FoU, og økt FoU gir økt produktivitet. Å styrke relasjonene og samarbeidet mellom kommunene og forskningssektoren er viktig for å vedlikeholde og øke grunnlaget for vekst, velferd og produksjon. Forskning med tett kobling til praksisfeltet er avgjørende for å utvikle denne relasjonen.

Å omsette kunnskap til samfunnsnytte og næringslivsutvikling er en utfordring der anvendt forskning utgjør et viktig element. En sterk instituttsektor der praksisnær forskning utgjør en sentral del av forskningsaktiviteten, fungerer som kobling mellom forskning, næringsliv og offentlig sektor. Forskningsinstituttene opptrer i et oppdragsmarked med nærhet til brukerne der relevans er avgjørende for forskningskvaliteten. Praksisnær forskning er en viktig del av sektorens samfunnsoppdrag, i tillegg til å bidra med forskning av høy kvalitet til anvendelse i næringsliv, forvaltning og samfunnet for øvrig. Sektoren er derfor viktig for innovasjon og økt produktivitet. Forskningsinstituttene mobiliserer utenfor egne miljøer og har en viktig funksjon som inkubator for flerfaglige pilotprosjekter som utvikles til større prosjekter der instituttsektor, universitets- og høyskole sektor og næringsliv samarbeider. Forskerforbundet oppfordrer regjeringen til å videreutvikle og styrke instituttsektoren som et bidrag til å øke produktiviteten og innovasjonsevnen i hele Norge.

For en nasjon med rik natur og kultur, som bør være i en særstilling hva gjelder reiseliv og landskapsforvaltning, er eksempelvis hele friluftsliv- og reiselivsnæringen sørgelig lite forsknings- og kunnskapsbasert. Det virker nødvendig å stimulere til mer innovasjonsvirksomhet innen humaniora og samfunnsvitenskap for å utvikle et utnyttet potensial. Det vil antagelig være mye å hente ved at institusjonene innen forskningssektoren kunne legge bedre til rette for de ansattes innovasjon.

Forskerforbundet oppfordrer følgelig regjeringen til å

- utarbeide en strategi for mer kunnskaps- og forskningsintensiv næringsutvikling, inkludert næringsklynger med tett samarbeid næringsliv, forskningsinstitusjoner og forskerutdanninger.
- koordinere forskningspolitikken bedre mellom departementene og løfte FoU og utviklingen av hjernekraft opp blant de aller viktigste politiske prioriteringene
- etablere en nasjonal ordning med offentlige verifiseringsmidler til fordeling i risikofasen når et forskningsresultat skal utvikles for markedet, og videreutvikle dagens såkornfond
- gjøre offentlig forvaltning mer aktiv innen innovasjon og involverer kunnskapsmiljøene til å forbedre offentlig forvaltning
- sørge for forenkling og likebehandling i anbudsprosesser
- styrke og videreutvikle forskningsinstituttene
- utvikle insentivsystemer som premierer innovasjon og kommersialisering i forskningssektoren

Utdanningskvalitet, studieplasser og dimensjonering

Det er verdt å merke seg kommisjonens konklusjon at det norske arbeidsmarkedet for kandidater fra høyere utdanning er godt og at utdanningskapasiteten i hovedsak

er tilpasset arbeidsmarkedets behov. Forskerforbundet deler imidlertid til dels også produktivitetskommisjonens bekymring for dimensjoneringen av undervisningstilbudet i høyere utdanning. Vi har lenge pekt på at dagens finansieringsordning og organisering har ført til et overopptak til høyere utdanning og produksjon av studiepoeng på marginalen, dvs. uten strategisk tildeling, kun på 40 % RBU. Produktivitetskommisjonen konkluderer også med at det er «opprettet for mange tilbud og plasser innenfor billige fag, som lavere-grads-studier innenfor samfunnsvitenskap og økonomisk-administrative fag, på bekostning av realfagene». Det er nok en noe enkel analyse, da det ikke er slik at studieplasser innen realfag er redusert og de samme studentene neppe ville kunnet fylle realfagsstudieplasser. Men det er liten tvil om at finansieringsordningen har bidratt til en økning i tilbudet av «billige fag» med usikker relevans og kvalitet og en betydelig økning i antall studenter, som utdanningsinstitusjonene i utgangspunktet ikke er dimensjonert for å håndtere. Dette har gått ut over den generelle utdanningskvaliteten. Vi deler kommisjonens oppfatning av at «dagens konkurranse om studentene er lite produktiv».

Utdanningsnivået er høyt i Norge og vår evne til å tilpasse oss og være innovative får uvanlig høy skår på internasjonale målinger. Evne til rask omstilling synes å være essensielt for framtidens arbeidsmarked. Samtidig er frafallet høyt gjennom hele utdanningsløpet, noe som kan tyde på at utdanningen enten ikke treffer de unges behov eller at de ikke er tilstrekkelig studieforberedte. Utdanningskvaliteten må styrkes, forholdet mellom fagskoler og høyere utdanning må tydeliggjøres og mye tyder at UH-sektoren i særlig grad trenger å styrkes i sin evne til å gi god og målrettet etter- og videreutdanning (EVU).

Forskerforbundet oppfordrer følgelig regjeringen til å sørge for

- bedre arbeidsdeling innad i UH-sektoren og mellom ulike deler i forskning- og innovasjonssystemet
- fullfinansiering av studieplasser med vekt på høy kvalitet og fjerning av insentiver for å overbooke institusjonene med billige fag
- satsing på EVU av høy kvalitet, tilpasset arbeidslivets behov og for å sikre en opplyst offentlighet og en befolkning med høyt kunnskapsnivå
- bygge ut fagskolene for å sikre korte arbeidsrelevante utdanninger

Forskning og produktiviteten i UH-sektor

Forskerforbundet deler også produktivitetskommisjonens syn på fusjoners begrensede effekt på produktiviteten og kvaliteten, og konklusjonen at myndighetenes styring i større grad må rettes mot kvalitet. Vi slutter oss også til beskrivelsen av at «politisk overstyring av forskningsmidlene går på bekostning av kvalitet i forskningen» og at nasjonale reguleringer og interne styringsutfordringer – særlig i store sammenslåtte institusjoner – har ført til og vil også framover virke til større administrative oppgaver i sektoren. Vi ber også myndighetene om å merke seg studiene som viser at «produktivitetseffekten av FoU i UH-sektoren er størst når institusjonene konsentrerer innsatsen om det de er gode på, dvs. grunnleggende forskning, og ikke konkurrerer med bedrifter om å utføre anvendt forskning». Produktivitetskommisjonen konkluderer også med at det er mest produktivt og effektivt om de beste forskningsmiljøene kan konsentrere seg om forskning og langsiktig utvikling. Det er en grunn til å tro at den til dels detaljstyrte programforskningen og den kortsiktigheten som driver forskningsbevilgningene jevn over i dag virker sub-optimalt i forhold til dette.

Forskerforbundet vil samtidig advare mot å kanalisere en mye større del av forskningsbevilgningene til enkelte små toppmiljøer og dermed senke kvaliteten på andre forskningsmiljøer. Vi trenger kvalitet i alle ledd. Bare slik utdanner vi nye kandidater som har mulighet til å nå toppen i sitt fag. Bare gjennom tilstrekkelig

kvalitet og bredde i forskningsmiljøene vil Norge sikres tilgang til den internasjonale forskningsfronten og være i stand til å absorbere ny kunnskap og forskningsproduksjon. Uten en akademisk beredskap i form av faglig bredde vil ikke Norge kunne ta i bruk forskningsresultater fra andre land.

De fleste vil være enige i at produktivitet vanskelig lar seg fange og måle innen forskning og høyere utdanning, men vi kan alle merke oss at produksjonen av publiseringspoeng, studiepoeng og doktorgrader har økt mer enn antall årsverk i undervisning- og forskerstillinger og disponibelt areal.

Produktivitetskommisjonens begrep om effektivitetsmål som potensial for effektivisering (som settes lik best mulige praksis) er høyst problematisk – også gitt all usikkerheten i tallmaterialet. Kommisjonen tar ikke inn over seg arbeidstakerperspektivet og det faktum at alle undersøkelser og målinger viser at vitenskapelig ansatte arbeider mye ut over ordinær arbeidstid (i gjennomsnitt 45 timer i uka) og at de tvinges til å arbeide i fritiden. Økte produktivitetsmål vil følgelig i første rekke medføre et ytterligere press på de vitenskapelig ansatte om å arbeide enda mer. Dette er i strid med arbeidsmiljølovens bestemmelser om hvile og fritid og norsk arbeidslivspolitik med høy deltagelse fra begge kjønn. Ansatte i alle sektorer må selvsagt kontinuerlig arbeide med sine rutiner og arbeidsmetoder for å gjøre arbeidsoppgaver mer effektivt og redusere uønskede tidstyver. Med stadig økende krav til forskningspubliseringer og innhenting av eksterne midler vil imidlertid mye av oppmerksomheten rettes mot slike, for den enkelte, målbare kriterier, og mindre mot undervisningskvalitet og bidrag til samfunnsoppdraget for øvrig – som ikke like lett kan måles og tilskrives den enkelte.

Forskerforbundet oppfordrer følgelig regjeringen til å sørge for

- å utvikle meritteringssystemer og ordninger som gjør det mulig for den enkelte vitenskapelig ansatt å gjennomføre arbeidsplikten innenfor normalarbeidsdagen
- å vektlegge kvalitet framfor produktivitet i utdanning og forskning
- at prosjektstøtten gjennom NFR gjøres mer langsiktig, mer styrt av fagfelleevaluering og mindre av kontinuerlig søkning om nye midler.

Med vennlig hilsen
Forskerforbundet

Petter Aaslestad
Leder

Hilde Gunn Avløyp
Generalsekretær